

Mentalobservationer II

Retningslinier for mentalobservationer i 1969

af

Bent Borup Svendsen

FAGLIGT OG SOCIALT

Mentalobservationer II

Retningslinjer for mentalobservationer i 1969

Af BENT BORUP SVENSDEN

Problemstilling

I en foregående artikel (18) blev redegjort for godt 100 mentalobservationer foretaget omkring 1969, sent i 1930-straffelovens gyldighedsperiode. I denne og følgende artikler behandles A) de i 1969 gældende retningslinjer for mentalobservationer, B) de tidligere gældende, C) eksempelsamlinger af mentaerklæringer, og D) tidligere opgørelser vedrørende mentalobservationer (17). Formålet er at belyse retningslinjerne for mentalobservationer og at undersøge, om de tidligere har været de samme. Dette formodedes på forhånd i det væsentlige at have været tilfældet.

Love, forskrifter og vejledninger vedrørende mentalobservationer, specielt med henblik på de i 1968-1970 gældende

En væsentlig del af disse love, forskrifter etc. var de samme i 1969 og i 1975. Vigtigere ændringer siden 1969 vil udtrykkeligt blive nævnt.

I praksis finder mentalobservation næsten udelukkende sted efter retskendelse, og i § 800 b i lov om retens pleje (indsat ved lov nr. 139 af 31.III.1960) hedder det, at der skal foreligge retskendelse for mentalundersøgelse, hvis den sigtede ikke udtrykkeligt samtykker, hvis han er fængslet, eller såfremt indlæggelse i psykiatrisk hospital, i centralinstitution under Åndssvageforsorgen eller »anden egnet institution« findes påkrævet.

Mentalundersøgelser er ellers ikke omhandlet i nogen lov (men i straffelovens § 17 taltes om »indhentet lægeerklæring«, og i fællesregulativet for statshospitalerne (5) nævnes, at indlæggelse til observation i anledning af påsigtede lovovertrædelse kun kan ske efter retskendelse). I loven om embedslægevæsenets ordning (af 21.IV.1914) hedder det blot, at kredslægen var kredsens autoriserede retslæge, og heri lå, at ambulante mentalundersøgelser henhørte under ham. Med den nye lov om embedslægevæsenet (af 13.VI.1973) er foreløbig ingen ændring sket heri. For overlægerne ved de retspsykiatriske undersøgelser i København

Fra Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinikk, afdeling A, København.

har justitsministeriet i 1954 udarbejdet en særlig instruks der især vedrører fordelingen af sager, hovedsagelig amlante mentalobservationer, mellem de to afdelinger (bl. i 2).

Ifølge et justitsministerielt cirkulære (af 15.V.1950) en cirkulæreskrivelse (af 14.V.1957) skal særlig farlige og undvigelsestilbøjelige observander indlægges i den statshospitalet i Nykøbing Sj. knyttede sikringsanstalt, ifølge en anden cirkulæreskrivelse (af 15.II.1960) skal i spitalsmæssige mentalobservander fra vest for Storeb. indlægges i Retspsykiatrisk klinik, Risskov, medmindre tidligere har været indlagt i et andet jysk-fynsk hospiti hvortil de da henvises.

Cirkulærer om mentalobservationer

Udførlige vejledninger for udvælgelsen af sager mentalobservation og det ønskede sigte med undersøgelsen findes derimod i en række cirkulærer. Således er i et cirkulære fra 1932 (12) givet nærmere regler i hvilke tilfælde mentalundersøgelse skal finde st. m., i et fra 1934 (9) om hvilke oplysninger poli bør indhente til brug for mentalundersøgelse, — og dere opregnes i et af rigsadvokat GOLL udarbejdet cirkulære fra 1935 (13), hvilke spørgsmål der primært skes besvaret ved en mentalundersøgelse. I sidstnævnte cirkulære føres den erklæringsudarbejdende på for ledlig, »programmeret« måde følgerigtigt frem til spørgsmål, der yderligere skal besvares, medens føres uden om andre spørgsmål, der bortfalder n valget af det primære svar (hvis skemaet blev fulkom man ikke til at begå »fejltrin« som at betegne sindssyg som »strafuegnet« (han var »straffri«), at dømme recidivfare hos en »strafegnet« (hvilket lå ud for retslægens kompetence) etc.).

Om så mange af de psykisk abnorme som ønskel mentalundersøges, afhænger i første række af pol anklagemyndighed, forsvarer, dommer og arrestper nale, men af betydning i denne sammenhæng er og specielle instrukser til fængselslægerne om ved de undersøgelse af indsatte at være opmærksomme eventuel psykisk lidelse, der kan indicere mentalob sation (10), og til dem der foretager personundersø ger i henhold til retsplejelovens § 800 a, stk. 2, d bl. a. i sager, hvor betinget dom kan komme på t (hvilket vil sige en stor del af samtlige sager); i struktionerne til disse personundersøgere er udtryk ligt nævnt, at de skal være opmærksomme på mu psykisk abnormitet og den eventuelle ønskelighed mentalobservation.

De foranstaltninger, der kan komme på tale (psykisk abnorme (»anbringelse«, indlæggelse, ambulantly behandling og forskellige kombinationer), er angivet i et cirkulære fra 1957 (14); anvendelsen heraf gennem årene 1967-1971 er i øvrigt nylig opgjort og diskuteret (3). De lægelige tiltag, der som led i f. eks. en betinget dom (i henhold til straffelovens § 57, indsat 31.V.1961) kunne foreslås i en mentalerklæring - f. eks. afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling - er bl. a. omtalt i betænkninger om henholdsvis forsorgsdomme og vilkår ved betingede domme (1, 11).

De nævnte bestemmelser og instruktioner skønnes at have været de vigtigste, men med gældende praksis var der for de mentalobserverende psykiatere lejlighed til og fra retten forventning om, at de ud fra lægelige synspunkter jævnligt anbefalede særlige foranstaltninger inden for det differentierede strafferetlige sanktionssystem. Et nøje og ajourført kendskab til dette, til den juridiske udvikling, specielt anklagemyndighedens og kriminalforsorgens retningsgivende beslutninger, var derfor af værdi for de erklæringsudarbejdende læger. Flertallet af disse - kun lejlighedsvis mentalobserverende - skønnes imidlertid ikke at have haft et sådant kendskab, vel hovedsagelig fordi problemerne kun sjældent blev aktuelle for den enkelte læge og forholdene tilmed skiftede. Både at følge med i den almindelige kriminalretlige og kriminologiske udvikling og i ændringer i de praktiske forhold kom til at give for lidt, sammenholdt med den lejlighedsvis givne sit besyv med der eventuelt kunne blive tale om.

Lærebøger

Mere generelle fremstillinger har også foreligget. Af særlig betydning for alle, der skulle udfærdige mentalerklæringer, har HELWEG'S retspsykiatri (1946 og 1949) (6) været. Heri tages alle relevante spørgsmål op, dels i forbindelse med de straffelovsparagraffer der kan komme på tale, dels med de enkelte grupper af psykiatriske lidelser; en detaljeret omtale af en mentalerklærings enkelte dele findes også. Et koncentrat af dette stof, »Retspsykiatriske elementer«, har siden 1956 været at finde i den gængse danske psykiatriske lærebog af STRÖMGREN (15, 16). Autoritativ omtale findes også i den juridiske lærebogslitteratur, bl. a. i HURWITZ' »Den danske strafferetspleje« (8) og i HURWITZ' »Den danske kriminalret« (7).

Betænkningen fra 1956

Hele problemkredsen omkring mentalobservationer blev imidlertid kulegravet i en kommission, nedsat i tilslutning til offentlig kritik af specielt langvarigheden af mange mentalobservationer. I betænkningen - »Betænkning om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager« fra 1956 (2) - findes udførlige diskussioner og redegørelser fra skiftende mindretal om forskellige aspekter. Betænkningen, der er genoptrykt til undervisningsbrug, har på adskillige punkter været retningsgivende, selv om det i betænkningen foreslåede cirkulære aldrig er blevet udsendt, vistnok specielt fordi der blandt særligt implicerede instanser ikke kunne opnås enighed om indikationsområdet for iværksættelse af mentalobservationer (jurister ønskede et snævrere, psykiatere et videre).

At mentalerklæringerne i væsentlig grad er udfor-

har været undervist i udfærdigelse af mentalerklæringer, nævnes blot for en fuldstændigheds skyld; jf. DICKMEISS, LE MAIRE (4).

For egaliserings af praksis må Retslægerådet antages at have haft væsentlig betydning.

RESUMÉ

I tilslutning til en opgørelse af mentalobservationer omkring 1969 redegøres for de da gældende retningslinjer for gennemførelsen af disse ved omtale af cirkulærer, lovstof, lærebøger og en betænkning.

SUMMARY

BENT BORUP SVENDSEN: Psychiatric reports for the court II. Directives for mental observation in 1969.

Ugeskr. Læg. 1976,138,1791-1792.

In connection with a review of mental observations around 1969, an account is presented of the then current directives for the effectuation of these, mentioning circulars, legislature, textbooks, and a report.

Send reprint requests to BENT BORUP SVENDSEN, Justitsministeriets psykiatriske undersøgelses-klinik, afdeling A, Nytværk 23, DK-1450 København K.

Litteratur:

- 1) Betænkning om forsorgsdomme og betingede domme afgivet af straffelovskommissionen. Schultz, København 1953.
- 2) Betænkning om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager. Betænkning nr. 149, Statens trykningskontor, København 1956.
- 3) Dalfeldt, H., Lindegaard, P. & Petersen, B.: Anklage myndighedens årsberetning 1973, afgivet af Rigsadvokaten, p. 33-83.
- 4) »Fra dansk psykiatrikursus 1959« ... Retspsykiatri. Nord. Med. 1960,64,1617-1634.
- 5) Fællesregulativ for statshospitalerne. Bekendtgørelse nr. 376 af 1.X.1965, afløst af fællesregulativ ... i bekendtgørelse nr. 96 af 20.III.1970.
- 6) Helweg, H.: Den retslige psykiatri i kort omrids, 1. udg. Hagerup, København 1939, 2. udg. 1949.
- 7) Hurwitz, S.: Den danske kriminalret. Almindelig del, København 1952. 4. udg. ved K. Waaben 1971.
- 8) Hurwitz, S.: Den danske strafferetspleje. 3. udg. København 1959.
- 9) Justitsministeriets cirkulære af 5.VII.1934.
- 10) Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 28.III.1952 i samtlige arrestinspektører og politimestre.
- 11) Kriminalforsorgsudvalgets betænkning om vilkår ved betingede domme og prøveløsladelser. Betænkning nr. 519, Statens trykningskontor, København 1969.
- 12) Rigsadvokatens cirkulære af 7.XII.1932.
- 13) Rigsadvokatens cirkulære af 1.V.1935.
- 14) Rigsadvokatens cirkulære af 15.V.1957.
- 15) Smith, J. Chr. & Strömgren, E.: Psykiatri, 5. udg. Munksgaard, København 1956.
- 16) Strömgren, E.: Psykiatri, 6.-11. udg. Munksgaard, København, 1956-1974.
- 17) Svendsen, B. Borup: Ugeskr. Læg. 1976,138,1797-1800-1802, publiceres senere.
- 18) Svendsen, B. Borup & Gerlach, J.: Ugeskr. Læg. 1976,138,445-449.